

УДК 657.6

Бойко Р. В., Бунда О.М.

Львівська комерційна академія

ПОЧАТКОВА СТАДІЯ АУДИТУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

© *Бойко Р.В., Бунда О.М.*

Розглянуто стадії аудиту інвестицій, подано процедури аудиту інвестицій початкової стадії перевірки, розглянуто процес планування аудиту інвестицій.

Ключові слова: аудит інвестицій, інвестиційна діяльність, аудиторський ризик, планування аудиту інвестицій.

Рассмотрены стадии аудита инвестиций, поданы процедуры аудита инвестиций начальной стадии проверки, рассмотрен процесс планирования аудита инвестиций

Ключевые слова: аудит инвестиций, инвестиционная деятельность, аудиторский риск, планирование аудита инвестиций.

The stages of audit of investments are considered, procedures of audit of investments of the initial stage of verification are given the process of planning of audit of investments is considered.

Key words: audit of investments, the investment activity, public accountant risk, planning of audit of investments.

Вступ. Ефективна інвестиційна діяльність підприємств в умовах ринку багато в чому залежить від організації системи контролю. Однією з ефективних та дієвих форм фінансово-господарського контролю інвестиційної діяльності підприємства є аудит. Завдання аудиторського контролю інвестиційної діяльності полягає у визначенні доцільності вкладення інвестицій в дану галузь, ефективності використання інвестиційних ресурсів та обґрунтованості використання коштів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі, присвяченій аудиту [7;9;6;11] немає єдиної думки щодо визначення основних етапів аудиторської перевірки. Так, деякі українські фахівці [2;5;3] з різним ступенем деталізації виділяють такі етапи аудиту: укладання договору на проведення аудиту; планування перевірки; документування і оформлення результатів

аудиторської перевірки. Причому останній етап включає заключні процедури та написання аудиторського висновку.

У зарубіжній економічній літературі ряд авторів [1;10] розглядають як основні етапи аудиторської перевірки: планування перевірки, аналітичний огляд звітності клієнта, попередня оцінка суттєвості та аудиторського ризику; оцінка системи внутрішнього контролю, у тому числі оцінка ризику неефективності системи контролю, документування даних про цю систему та визначення аудиторських процедур перевірки системи внутрішнього контролю, перевірка операцій за якісними ознаками, перевірка оборотів і сальдо по рахунках з вибіркою за якісними ознаками; завершення аудиторської перевірки, формування аудиторського висновку та подання його керівництву клієнта.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження початкової стадії процесу аудиту інвестиційної діяльності підприємств, для правильної організації та ефективного проведення перевірки.

Виклад основного матеріалу. Розглянувши різносторонні погляди згаданих економістів стосовно поділу процесу аудиту на етапи, вважаємо, що при визначенні основних етапів (стадій) аудиту інвестицій слід виділити початкову, дослідну та завершальну стадію.

У вітчизняній практиці, на відміну від інших об'єктів аудиту, операції, пов'язані з інвестуванням, можуть бути кількісно нечисленними, але у грошовому вираженні складати значну частину господарсько-фінансової діяльності підприємства. Тому на сьогоднішній день при проведенні аудиту інвестицій на початковій стадії визначення надійності системи обліку та внутрішнього контролю є досить актуальним.

Аудитор повинен дослідити і вивчити систему обліку і внутрішнього контролю клієнта для того, щоб зрозуміти, як готується бухгалтерська інформація і мати певне уявлення про надійність цих систем, оскільки ця інформація використовується при управлінні інвестиційними проектами підприємства.

У зарубіжній економічній літературі в основу оцінки ефективності дії системи внутрішнього контролю покладено припущення аудитора, що остання не зможе виявити допущені суттєві помилки в системі бухгалтерського обліку клієнта чи не

зможе їм запобігти. Для того, щоб прийти до певного висновку з цього питання, аудитори насамперед визначають спрямованість внутрішнього контролю та оцінюють його вплив на систему бухгалтерського обліку і якість фінансової звітності, а після цього визначають структуру внутрішнього контролю та оцінюють його організацію, систему документації, штат і систему спостереження та матеріальні засоби захисту.

Система внутрішньогосподарського контролю може давати надійну фінансову інформацію, забезпечувати збереження активів суб'єкта перевірки. Якщо у клієнта достатньо надійна система внутрішнього контролю, то ризик контролю буде незначним, а кількість аудиторських доказів може бути значно меншим, ніж при неналежному внутрішньому контролі. Крім цього, оцінка внутрішнього контролю і ризику дозволяє аудиторів виявити конкретні контрольні моменти і знижує ймовірність того, що наявні помилки не будуть виявлені.

Дослідження системи обліку та внутрішнього контролю аудитор здійснює за допомогою вивчення організаційної структури підприємства, діючих на підприємстві посадових інструкцій, бесід з менеджерами та працівниками компанії, ознайомлення із документообігом, спостереження за роботою структурних підрозділів.

Основною метою оцінки системи внутрішнього контролю підприємства є створення основи для планування аудиту інвестицій та визначення часу і обсягу аудиторських процедур.

В процесі аудиту інвестиційної діяльності підприємств ряд вітчизняних та зарубіжних аудиторів значну увагу приділяють оцінці аудиторського ризику. Аудиторський ризик – це наслідок двох чинників: ризику того, що можуть бути суттєві помилки, а також того, що цих істотних помилок не виявлять [4, с. 25]. Оцінка аудиторського ризику в процесі аудиту інвестицій здійснюється із врахуванням багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів, до яких можна віднести:

- склад і структура інвестиційного портфелю підприємства;
- наявність значної частини високоліквідних цінних паперів з коротким терміном погашення;
- наявність чи відсутність відповідних угод із брокерськими конторами та іншими фінансовими посередниками;

- котирування акцій підприємства на фондовій біржі;
- організація та стан облікової системи та внутрішнього контролю на підприємстві;
- структура та система управління інвестиційною діяльністю підприємства;
- зміни у нормативно-правовій базі, яка регулює інвестиційну діяльність;
- використання новітніх технологій при впровадженні інвестиційних проєктів;
- можливість контролю зі сторони власників та ефективність цього контролю;
- податкова політика держави;
- залежність від покупців та ринків збуту продукції (наданої послуги);
- наявність незавершеного виробництва та проваджуваного проєкту капітального інвестування;
- забезпечення фінансування інвестиційних проєктів;
- конфлікт інтересів;
- економічна ситуація на підприємстві та у галузі;
- професійність та чесність адміністрації підприємства;
- інші фактори.

У науковій економічній літературі згадані фактори поділяються на окремі складові частини, які утворюють загальну модель аудиторського ризику.

Аналіз економічної літератури показує, що переважна більшість зарубіжних і українських аудиторів при визначенні аудиторського ризику користуються моделлю, яку запропонував Американський інститут дипломованих суспільних бухгалтерів (AICPA), і описує її у такому вигляді:

$$DAR = IR \times CR \times DR,$$

де *DAR* – Desired audit risk - прийнятний аудиторський ризик;

IR – Inherent risk – внутрішньогосподарський ризик;

CR – Control risk - ризик контролю;

DR – Detection risk - ризик виявлення.

Прийнятний аудиторський ризик (*DAR*) виражає міру готовності аудитора надати позитивний висновок без застережень

за умови, що ймовірність існування суттєвих помилок у фінансовій звітності клієнта після проведення аудиту не перевищує величину *DAR*, яка може коливатися в межах від 0 до 1. Аудитор практично завжди прагне мінімізувати значення *DAR*, оскільки високе значення цього показника загрожує фінансовим втратам у випадку конфлікту з клієнтом, а також падінням іміджу аудитора (аудиторської фірми).

З прийнятим аудиторським ризиком тісно пов'язане поняття суттєвості можливої помилки. У цьому питанні аудитори звичайно не використовують точних оцінок. Найчастіше вважають, що відхилення до 5 % є незначним, а більше 10 % матеріальним.

Внутрішньогосподарський ризик (*IR*) – це ризик того, що в реєстрах бухгалтерського обліку і відповідно у фінансовій звітності клієнта міститься недостовірна інформація.

Ризик контролю (*CR*) – це ризик того, що система внутрішнього контролю клієнта не може вчасно запобігти помилкам або знайти їх у обліку і звітності.

Внутрішньогосподарський ризик та ризик контролю залежать насамперед від адміністрації і персоналу клієнта. Тому аудитор не може прямо впливати на рівень цих показників і регулювати його через використання тих чи інших аудиторських процедур та організаційних заходів перевірки.

Безпосередньо від аудитора залежить лише ризик невиявлення (*DR*), який є ризиком того, що помилки в обліку і звітності клієнта аудитор під час перевірки не виявить. Зменшення цього ризику можливе у разі отримання більшої кількості аудиторських доказів і ретельнішого дослідження обраних для перевірки джерел інформації.

Розглянуті вище процедури початкової стадії аудиту інвестицій є передумовою для складання плану та робочої програми перевірки.

Планування аудиту здійснюється з метою:

- визначення обсягу інформації, що перевіряється;
- встановлення переліку аудиторських процедур та методик їх застосування;
- визначення часу проведення перевірки, передбачуваної її тривалості, термінів початку та закінчення;
- формулювання складу групи аудиторів, що залучаються

до перевірки;

- контролю проведення перевірки.

Адекватне планування аудиторської роботи сприяє забезпеченню належної уваги до важливих ділянок аудиторської перевірки, визначенню потенційних проблем і виконанню роботи в стислий термін. «Планування» означає розробку загальної стратегії й детального підходу до очікуваного характеру, часу та обсягу перевірки.

Міжнародними стандартами аудиту 300 «Планування» і 310 «Знання бізнесу» [8] визначено, що аудитор для досягнення ефективності та результативності аудиту і узгодженості порядку проведення аудиторських процедур з внутрішнім розпорядком об'єкта, що перевіряється, має погодити з останнім усі організаційні питання, пов'язані з перевіркою, під час її планування. При цьому слід мати на увазі, що планування перевірки має ґрунтуватися на попередньому вивченні особливостей бізнесу клієнта. Положення про стандарти аудиту (SAS) 311 «Планування та нагляд», вказує на те, що аудитору на початку планування перевірки слід узнати, які економічні умови мають значний вплив на промислову та підприємницьку діяльність клієнта, і враховувати їх у процесі планування аудиту.

На процес планування великий вплив мають масштаб і складність аудиту, що залежить від бізнесу клієнта, його величини та діяльності. Правильним є твердження тих економістів, які вважають, що на зміст плану і програми значно впливає розмір підприємства. Для підприємств малого бізнесу вони більш спрощені.

Висновки. Отже, початкова стадія аудиту інвестиційної діяльності є невід'ємною організаційною умовою ефективного проведення перевірки. Результативною складовою початкової стадії аудиторської перевірки інвестиційної діяльності є складання деталізованого плану та програми перевірки. Незважаючи на те, що аудиторські фірми можуть, у певній мірі, використовувати типові форми планів і програм, їх потрібно уточнювати і переглядати, оскільки кожна аудиторська перевірка з урахуванням зовнішніх і внутрішніх факторів впливу на діяльність суб'єкта перевірки потребує розробки конкретного плану і програми аудиту інвестиційної діяльності.

Список використаних джерел:

1. Аренс А., Лоббек Дж. Аудит: Пер. с англ. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 560 с.
2. Білуха М.Т. Курс аудиту. - К.: Виша школа, Знання, 1998. – 574 с.
3. Гончарук Я.А., Рудницький В.С. Аудит: Навч. посіб. – 3-тє вид., перероб. І доп. – К.: Знання, 2007. – 443 с.
4. Додж Р. Краткое руководство по стандартам и нормам аудита: Пер. с англ. – М.: Аскери Информэйшн, 2002. – 224 с.
5. Зубілевич С.Я., Голов С.Ф. Основи аудиту. – К.: Ділова Україна, 1996. – 374 с.
6. Ковалева О.В., Константинов Ю.П. Аудит: Учебное пособие. – М.: ПРИОР, 2002. – 320 с.
7. Кузьминский А., Кужельный Н., Петрик Е. и др. Аудит: Практическое пособие - Под. ред. А. Кузьминского. – К.: Учетинформ, 1996. – 283 с.
8. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку 2000: Пер. з англ. – К.: ФПБАУ, 2000. – 1272 с.
9. Подольский В.И., Савин А.А. и др. Аудит: Учебник для вузов. - 4-е изд., испр. и доп. - Под ред. Подольского В.И. – М.: Изд-й центр, 2004. – 304 с.
10. Робертсон Джек К. Аудит: Пер. с англ. – М.: КРМГ и Контакт, 1993. – 496 с.
11. Скобара В.В. Аудит: методология и организация. – М.: Дело и сервис, 1998. – 576 с.